

PEDAGÓGUSKÉPZÉSÜNK ÚJ SZÍNFOLTJA

(„Az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája” című
tantárgy bevezetése)

KIRÁLY GYULA

„Jelentős javulást kell elérni az állami pedagógusképzésben...” a nevelők ifjúsági mozgalomban való jártasságát illetően. — „A KISZ Központi Bizottsága felhívja a tanító- és tanárképző intézmények KISZ-szervezeteit, hogy a tanárképzés feletti védnökségvállalásról szóló határozatának megfelelően fordítsanak nagyobb gondot a tananyag elsajátíttatására. A hallgatók aktív úttörővezetökként segítsék a csapatok munkáját. A KISZ-bizottságok és szervezetek a tanító és tanári pályára küldendő fiatalok kiválogatásánál részesítsék előnyben azokat, akik az úttörők között vezetői munkát láttak el” [1].

Röviden úgy fogalmazhatnánk meg a védnökség lényegét, hogy a nevelőképzést, mint a szocialista ember nevelésének kulcskérdését társadalmilag és szervezeten készítjük elő, és a képzés folyamatában is figyelünk rá, segítjük. Olyan intézkedéseket jelent tehát a fiatalok, a nevelői pályára készülők között, amelyek egyrészt előkészítik fiataljainkat e pályára, másrészt a képzésben is segítséget nyújt. Lényege, célja az, hogy a meglevő nevelői gárda mellé, utánpótlásként olyan új nevelői gárda kiképzését biztosítsa, amely a fejlődő társadalom szemszögéből és számára megfelelő hozzáértéssel és lelkesedéssel tudja a kommunista embert nevelni.

Két fő szakasza van a védnökségnek a fiatalok szempontjából. Az egyik az előkészítés szakasza: a középiskolás, illetve a pedagógusképző intézménybe lépést megelőző időszak. Fiataljainknak ekkor okoz gondot a pályaválasztás, a hivatáskeresés. Sok töprengést jelent ez, s nem könnyű eligazodni, a biztos célt megtalálni, s ennek birtokában a helyes irányban elindulni. Bár a pályaválasztásban sok formája van a tanácsadásnak, s ez fiataljaink számára nem megvetendő segítség, de a nevelői pálya talán valamennyi között a legtöbb körültekintést kívánja egyrészt a leendő nevelő szempontjából, másrészt a társadalom igényei miatt. Az a természetszerű folyamat, amellyel fiataljaink a pedagógusképző intézményekbe, a pedagógus pályára spontán módon készültek, szervezett formát nyert. A belső vonzóerőkön kívül, amelyek eddig ösztönösen irányították leendő nevelőinket a pedagógus pálya felé, ezzel

újabb segítséget kapnak. Vagyis, ha az egyéni hivatástudat, anyagi vagy egyéb meggondolás következtében kerültek eddig fiataljaink a nevelői pályára, most a KISZ védnöksége folytán a fenti indokok egyrészt kibővülnek, másrészt ritkulnak. Az előkészületi szakaszban ugyanis szervesen ismerkednek a nevelői pálya néhány kérdésével. A mozgalom jóelőre tudatosítja fiataljainkkal, hogy alkalmas-e a nevelői pályára, vagy sem. Mindez különböző foglalkozásokkal, kritikákkal, a segítség megszámlálhatatlan módjával történik. Ezt szolgálják például a középiskolákban egyre elszaporodó pedagógiai szakkörök, sőt pedagógiai tagozatú osztályok is. Ugyancsak rengeteg felkészülési, gyakorlási alkalmat jelent középiskolás KISZ-eseink részére az úttörők közötti vezetői munka. A gyakorláson kívül ez alkalmakon sajátmaguk, de közösségük előtt is bizonyosságot tehetnek arról, hogy van-e tehetségük a nevelői pályához. S ha van, ha közösségük — a KISZ-szervezet — alkalmasnak látja őt erre, akkor ellátja KISZ megbízólevéllel, amellyel jelentkezhet a pedagógusképző intézménybe: mi alkalmasnak találunk, rajta, álld meg helyed a felvételi vizsgán, tanulj szorgalmasan, dolgozz becsületesen, s mi bízunk majdani nevelői munkádban, rajtad a sor! KISZ-szervezeteink, de főiskolára jelentkező hallgatóink komolyan is veszik a megbízólevelet. Az 1963. évi felvételi vizsgákon több jelentkező mondta el büszkén, hogyan, miért kapta KISZ-megbízólevelét. Íme, erkölcsileg, érzelmileg is komoly előkészítést jelent a védnökség. S ha fiataljaink sokoldalúan, értelmileg, érzelmileg, erkölcsileg előkészítve kerülnek pedagógusképző intézményeinkbe, ez már jó alap arra, hogy hivatását szerető, képzett nevelőket lehessen belőlük képezni.

A védnökség másik szakasza az az idő, amelyet nevelőjelöltünk a főiskolán, egyetemen tölt, tehát a kiképzés szakasza. A KISZ-nek nagyon sokirányú tevékenysége van azzal kapcsolatban, hogy leendő nevelőink a célkitűzésnek megfelelően foglalkozzanak. A tevékenység középpontjában a tanulás, a nevelői hivatásszeretet elmélyítése áll, vagyis az előkészületi idő folytatásaként az intézménybe került ifjú mindennapi életének, munkájának olyan megszervezése, hogy annak eredményeként bátran léphessen az iskolába, s dolgozhasson szocialista nevelő módjára.

E sokoldalú tevékenység megszervezése elsősorban a mozgalmi életre tartozik. Az alapszervezeti élet, a közösségi munkák helyes megtervezését, megszervezését jelenti, lényegében a mozgalmi munka egészét, amelyet a szervezet saját keretein belül végez.

Van azonban egy olyan területe is e felkészülésnek, amely nemcsak a mozgalmi élet adta lehetőségeket használja fel kiképzésre, hanem tantárgyszerűen, tudományos fokon, elméleti megalapozottsággal járul hozzá hallgatóink felkészüléséhez. Ez a tantárgy a pedagógiai tárgyakon belül „az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája”.

Mi tette szükségessé, hogy a hagyományos tantárgyak mellett ezzel külön is ismerkedjenek meg hallgatóink? Mi az a társadalmi szükség-szerűség, amely megköveteli nevelőinktől az ifjúsági mozgalomban való jártasságot? Milven helye van e tárgynak az oktatás rendszerében, milyen a viszonya a többi pedagógiai tárgyhoz? Hogyan, milyen módon egészíti ki e tantárgy a nevelői felkészültséget? Egyáltalán, a mozgalmi

jártasságnak milyen szerepe van egy nevelő munkájában? Melyek azok a legfontosabb tennivalók, amelyek a tantárggyal szoros összefüggésben credményezik leendő nevelőink jó mozgalmi jártasságát?

A kérdésekre választ keresve, kissé közelebből tekintsük át az ifjúsági mozgalom néhány ide vonatkozó kérdését.

*

**

A magyar kommunista ifjúsági mozgalom múltja harcokban, eredményes nagy tettekben gazdag, de aránylag rövid múltra tekint vissza. Ha kevés számban is, de történtek kutatások, és ha történeti képünk még további kiegészítésekre szorul is, bizonyos áttekintéssel rendelkezünk. Magyarországon körülbelül 60—70 évre tehető az az idő, amelyet az ifjúsági mozgalom történetének mondhatunk.

„Polgári történészeink, burzsoá szemléletüktől indítatva úgyszólván teljesen kiiktatták a munkásmozgalom historikumát a nemzeti történeti irodalomból. A munkásság harcainak szociáldemokrata krónikásai pedig csak a legritkábban és legfelületesebben érintették az ifjúságmozgalmat. Ez főképpen abból ered, hogy az MSZDP a munkásfiatalok mozgalmát »a munkásmozgalom hamupipókéjének« tekintette, és mint ilyent, minden vonatkozásban lebecsülte, elhanyagolta. A proletárfjúság század eleji szervezkedésének halvány nyomait még csak megtalálhatjuk a szociáldemokrata feldolgozásokban, de e művek szerzői következetesen hallgatnak a Tanácsköztársaság ifjúsági mozgalmáról” [2].

A nevelélmélet is csak most kezd foglalkozni súlyának, szerepének megfelelően az ifjúsági mozgalommal. Születtek ugyan már alapos munkák a KISZ, az úttörőszervezet munkájáról —, s érdemes megfigyelni, hogy ezek minden esetben az iskola nevelőmunkájával szoros egységben vizsgálják a mozgalmi nevelést, azonban még mindig csak hasznos segítségként foghatók fel. Hadd idézzük itt Á g o s t o n G y ö r g y munkáját, aki a közösségi nevelés szempontjából foglalkozik a mozgalommal, annak gyermekszervezetével, az úttörőmozgalommal. A megjelenése óta néhány túlhaladott problémája mellett is segítséget jelent a mozgalmi nevelésben — a tartalma mellett azért is, mert akkor foglalkozott a gyermekmozgalom kérdéseivel, amikor arra szükség volt, és úgy, ahogyan akkor a legjobban megfelelt [3].

D o b o s L á s z l ó a cserkészlet hazai sajtókritikáját foglalta össze, amellyel az eléggé éles vitában szolgáltatott elméleti segítséget a magyar kommunista ifjúsági mozgalom megerősödésében [4].

Pedagógiai szempontból S z i r m a i G y ö r g y n é adott történeti áttekintést az úttörőszervezet fejlődéséről [5]. A mozgalom mai életének, formájának, lehetőségeinek megfelelően az Úttörővezetők Kiskönyvtára sorozat tárgyalja tulajdonképpen a mozgalom pedagógiáját. B a r a J á n o s állítja elméletileg összefüggésbe az iskolai neveléssel a mozgalmi nevelést. Lényegében nála található a kezdő lépéseket arra, hogy a mozgalom „nevelélméletét” szoros kapcsolatban, egymásrataltsággal vizsgálhatjuk a hagyományos pedagógia nevelélméletével [6]. Az utóbbi néhány évben történt jelentős előrelépés e téren: az iskola irányító szervei intézkedéseikben, gyakorló pedagógusaink pedig írásaikban egyre

többen foglalkoznak a nevelés kérdéseivel úgy, hogy összefüggésben vizsgálják az iskola és a mozgalom nevelőmunkáját. Érdemes ebből a szempontból a Köznevelés utolsó két évi számait átnézni. Az új Nevelési Terv pedig már úgy épül fel, hogy a megjelölt feladatok az iskola és az ifjúsági mozgalom együttműködését feltételezik.

Végigtekintve az eddigieken, az eredmények mellett is, kissé lassúnak mondható az a fejlődési folyamat, míg a nevelélmélet szerves részévé válik a mozgalom nevelőmunkája. Nem csodálkozhatunk ezen ugyan, hiszen a felszabadulásig a kommunista munkás- és vele az ifjúsági mozgalom illegalitásban volt, így az iskolai nevelőmunkával kapcsolatos hagyományokat nem hozhatott magával. A polgári ifjúsági szervezetek elméletét pedig vajmi kevés haszonnal alkalmazhatnánk!

A kommunista ifjúsági szervezet pedig megteremtette helyét a magyar nevelésben: elméletben, gyakorlatban egyaránt. A felszabadulása óta eltelt időben a magyar pedagógia forradalmi kezdeményezője. Erről tanúskodik a mozgalom irodalma, sok dokumentációs anyag, de azok az emberek is, akik azóta lettek felnőttek, a Magyar Népköztársaság polgárai. Illusztrációként hadd említsük meg, hogy kezdettől fogva határozottan munkálkodott a mozgalom a szocialista ember jellemvonásainak kialakításán; politikai, szervezeti adottságainál fogva alkalmazta, szorgalmazta a közösségi nevelést. Sürgette erőteljesen a pedagógia reformját, elméleti továbbhaladásának szükségességét egyszerűen azzal, hogy olyan nevelési helyzeteket teremtett, amelyekben élesen előállt a jelen helyzet tarthatatlansága és a továbbhaladás szükségessége. A mozgalomban indult meg a törekvés arra, hogy a nevelést hozzuk szoros kapcsolatba az élettel. Alapvető feltétel ugyanis a mozgalmi nevelésben, hogy az élet jelenségeit a maguk valóságában közvetlenül ismertessük meg a gyerekekkel. Túrásokon, kirándulásokon, országjárásokon, üzemek dolgozóival való találkozásokon, társadalmi munkákon keresztül ezt tette a mozgalom. És sorolhatnánk még tovább azt a kemény munkát, harcot, amelyet a mozgalom minden szintű vezetői, de tagjai is, politikai, pedagógiai kérdésekben vívtak iskolákon, oktatási szerveken belül-kívül egyaránt nevelésünk ügyének előrehaladásáért.

Szó sincs arról, hogy kizárólagos lendítőerőt tulajdonítsunk az ifjúsági mozgalomnak a magyar pedagógia fejlődésében. Ennek állítása valótlanság lenne. A társadalom fejlődésének semmilyen vonatkozásában sem az ifjúságé a vezetős szerep: nem korosztályok, hanem társadalmi osztályok működnek ebben közre. Másrészt szembekerülnénk azzal a ténnyel, mely szerint a társadalmak fejlődése ma világméretekben követeli, magával hozza a nevelés korszerűsítését. Magyarországon a párt politikájából, s ennek eredményeként gyorsan fejlődő társadalmunk adottságaiból következik a nevelés korszerűsítésének szükségessége, de lehetősége is.

Azt viszont megállapíthatjuk, hogy az elmúlt 18 év alatt a kommunista ifjúsági mozgalom nagymértékben hozzájárult tevékenységével, programjával, nevelési, politikai platformjával ahhoz, hogy végre megalkotásra kerülhetett a magyar nevelés konkrét terve, hogy eléggé tiszta rajzát adhatjuk Magyarországon a szocialista embernek, pontos tech-

nológiáját a szocialista ember nevelésének. Sok köszönhető annak, hogy a mozgalom sajátos módszercívcl, formáival, légkörével, mozgékony-ságával, a hagyományos pedagógiához viszonyítva: újszerűségével hozott sok változást a magyar iskolák életébe. A tanulók bekapcsolása a politikai életbe, politikai mozgalmi akciói, rendezvényei, jelképei — mind-ezek együttvéve serkentőleg hatott az iskola nevelésének fejlődésére.

Ez a serkentő hatás egyrészt a gyerekek életében, munkájában nyilvánult meg. Tevékenységük aktívabb lett, látókörük bővült, iskolai, de egész gyermeki életük új színnel gazdagodott. Másrészt hatással volt a nevelők fejlődésére is, hiszen a gyerekek munkáját nem lehetett nem észrevenni, hallatlanná tenni. A legjobb nevelők kezdettől fogva beálltak a mozgalomba, felismerték a benne rejlő lehetőségeket. Hatással volt továbbá a tétovázó nevelőkre is, mert ha ezek nem is kapcsolódtak a munkába, de figyelmen kívül nem hagyhatták azt. Számolniuk kellett a mozgalom jelenlétével, életével, s ezzel önmaguk is kénytelenek voltak haladni, elgondolkodni politikai, pedagógiai nézeteiken. Szinte kényszerítette a mozgalom lendülete a nevelőket is a fejlődésre. Sok pedagógus köszönheti fejlődése gyorsulását annak, hogy kommunista ifjúsági szervezetben tevékenykedett.

Természetesen, ez szerény, és korántsem kielégítő vázolása az ifjúsági mozgalom magyar pedagógia fejlődésében betöltött szerepének. Témánknak nem is ez a célja. A legfontosabb az, hogy végre teljes értékűen helyén áll az ifjúsági mozgalom a magyar nevelésben. A Nevelési Terv előkészítő, tapasztalatgyűjtő munkái során az iskolai munka mellett a mozgalom munkája is fontos nevelési tényezőként szerepel. E szempontból a Nevelési Terv egyik leglényegesebb vonása az, hogy az elméleti megalapozottság mellett gyakorlatilag is szoros egységben, egymásrautaltságában állítja az iskolát és a mozgalmat a feladatok megoldása elé. Ha nem is külön megfogalmazásban, de a sorok között, a személységjegyek felsorakoztatásában, azok kialakítási formáiban tükröződik: ez a nevelőmunka a mozgalom tervszerű igénybevétele nélkül nem lehet teljes értékű, az itt megrajzolt szocialista ember csak akkor lehet tökéletes, ha a nevelés e két tényezője — természetesen, feltételezve a többi nevelési tényező helyes meglétét is — egymással szoros egységben hat rá. Az ifjúsági szervezet követelményrendszere, az úttörő-próbarendszer lényegében ugyanazokat a feladatokat tartalmazza, amelyeket a Nevelési Terv. Ugyanúgy összhangban vannak a követelmények az iskolai tananyaggal, a tanulók életkori sajátosságaival, a társadalmi lehetőségekkel, ugyanúgy szempont benne a követelmények egymásra építettsége, a családdal, a termelőmunkával való kapcsolat, mint a Nevelési Tervben. Csakhogy a Nevelési Terv a felnőttek, a nevelés szakemberei, a pedagógusok számára készült, tudományos megfogalmazásban írja le a tennivalókat. A mozgalom követelményrendszere ugyanezt „fordítja le” a gyerekek nyelvére, s romantikus, vonzó formában tárja eléjük. A Nevelési Terv a pedagógusok számára nyújt segítséget a nevelőmunka e rendszerezésével a nevelésre, a követelményrendszer a gyerekeket serkenti, romantikus módon ösztökéli a nevelésre.

A problémák azonban az iskola és az ifjúsági mozgalom viszonyában nagyon sokoldalúan vetődnek fel. Tulajdonképpen mit jelent az iskola és a mozgalom összehangoltsága? Hogyan kell ezt gyakorlatilag megvalósítani? Hogyan működjön együtt e két szervezeti forma: az iskola a maga szervezeti felépítettségével (kötelező jelleg, nevelői központúság, adminisztratív szabályok stb), s a mozgalom a maga sajátosságaival (önkéntesség, kollektív vezetés, demokratizmus stb.). Nevelői ráhatás — kollektíva nevelő erejének viszonya. Milyen szempontok szerint, milyen nevelési helyzetekben, milyen módszereket (iskolai vagy mozgalmi) alkalmazzon a nevelő? Hogyan oszlanak meg a Nevelési Tervben is foglalt feladatok az iskola és a mozgalom között? Mely feladatok várnak az egyikre, melyek a másokra?... hogy csak néhány kérdést idézzünk.

Jóllehet, néhány felvetett, vagy ehhez hasonló kérdés túlhaladottnak, tisztázottnak tűnik. Egyet azonban e kérdések mégis megmutatnak. Most, amikor elemi erejű forradalom söpör végig nevelésünkben, új helyzet áll nevelőink előtt. Olyan feladatokat kell megoldaniuk, amelyek *s z o k a t l a n o k* a hagyományos pedagógia elméletében. A nevelés gyakorlatában hány olyan egyébként nem is „gyenge” nevelőnk van, aki iskolai, a „négy fal közötti”, órai munkáját jól el tudja látni, de megtorpan, zavarba jön, ha a tanulók mozgalmi munkájáról esik szó. Szaktárgyát, amit a tanterv előír, precízen tanítja, de amikor a gyerekek órán kívüli problémáiban kellene segítséget adnia, tanácstalan lesz. Félszeg, vagy túlságosan tanár a KISZ-taggyűléseken, nem ismeri a gyerekek egyéni vagy kollektív vágyait, törekvéseit, nem tud együttthaladni velük, nem tud lelkesíteni, következésképpen nevelőmunkája válik csökkent értékűvé. Mennyire más az a nevelői típus — s ez kezd tömegessé válni! —, amelyik teljes mértékben él a gyerekek között. Órán is és mozgalmi foglalkozásokon, összejöveteleken egyaránt „otthon van”, ismeri és irányítja a gyerekek iskolai és mozgalmi életét, mindkét területen tud nevelni. Kétségtelen, hogy ez a fáradtságosabb, s nem az, amikor óra után „hónom alatt a naplóval” fenségesen kivonulok, s másnapig nem látom az osztályt, — de amennyivel fáradtságosabb, annyival eredményesebb és szebb is. Ez pedig: a szó igazi értelmében *élni* a gyerekek között, így nevelni, új munkastílust jelent. Ezt a munkastílust kell felvennie nevelőinknek, hogy az egyre bonyolultabbá, de ezzel egyre gazdagabbá és eredményesebbé váló nevelői munkát végrehajtsák. S további következtetésként nyugodtan vonjuk csak le az iskolai és mozgalmi munkában egyaránt jártas, a kettőt *egy* nevelés *két* oldalaként szemlélő pedagógusok felkészítésének szükségességét. Olyanokét, akik teljes szakmai felkészültséggel rendelkeznek, és „szakmájukat” a nevelés követelményeinek megfelelően is értelmezik.

Mit jelent manapság a pedagógus „szakma”? (Kissé talán kiábrándítólag hat a „szakma” kifejezés, hiszen a nevelőmunka nem azonos a mesterséggel, annál több, mélyebb: hivatás. Mégis, jelenlegi szempontunkból inkább a megtanulható, készségeket elsajátító oldaláról értelmezzük a nevelői munkát.) Mi jelenti tulajdonképpen a nevelő *s z a k m a i* képzettségét? Képzettségi körében melyek azok az ismeretek, jár-

tasságok, készségek, amelyek alapvetőek egész nevelői tevékenységében? S következőképpen: a pedagógusképzésben (anélkül, hogy értelmetlen és felesleges felsorolást végeznénk) melyek azok a tantárgyak, amelyekkel szinte megkülönböztetett súllyal kell foglalkoznunk?

Számunkra e kérdésben is a kommunista társadalom embereszménye ad útmutatást. Az SZKP XXII. kongresszusa ragyogóan megrajzolta a kommunista ember jellemét. Izgalmas, lelkesítő dolog egyelőre elképzelni is az ilyen embert, mennyire lelkesítő dolog az ilyen embert nevelni, jellemét, egyéniségét formálni! Ezt a munkát akármilyen „szakmai” képzettségű nevelő nem tudja eredményesen elvégezni. Az MSZMP VIII. kongresszusa a következőket mondja: „A szocializmus teljes felépítéséért folyó forradalmi harcnak mind fontosabb színterévé válnak az iskolák, az egyetemek. Nemcsak azért, mert itt formálódik a jövő nemzedéke, hanem azért is, mert az iskola, a pedagógusok hatóköre ma már messze túlnő az iskola falain, kiterjed szinte az egész társadalmi életre. Az új ember formálásában a tanítók, a tanárok a legfontosabb társadalmi tényezők, a párt legjobb harcostársai”.

S a harcostárs fogalma jóval túlnő az ilyen vagy olyan „szakos tanár” fogalmán. A párt harcostársának lenni megtiszteltetés minden működő, s ugyanakkor követelmény a leendő pedagógus számára. Méltó harcostárs csak akkor lehet, ha az ideológiai, politikai harc elméletében, gyakorlatában egyaránt képzett, gyakorlott, edzett, s rendelkezik azokkal az emberi jellemvonásokkal, amelyek a becsületes harcostársi hivatásra alkalmassá teszik. Ami pedig az ideológiai, politikai tevékenységet illeti (a szocializmus építésében a szükség és lehetőség szerinti területen és módon való aktív részvétel, erre mások nevelése, segítése), számtalan mód, lehetőség van. Mert az közismert tény, hogy a forradalmi fejlődés igényli a pedagógusok társadalmi munkáját, és nevelőink legnagyobb része ennek becsülettel eleget is tesz. Nem szükséges bizonyítékokat hozni arra, hol, mennyi pedagógus működik közre a város, a község társadalmi életében, a politikai munka valamennyi területén. Csak a tsz-szervezést említsük: a falusi pedagógusok legnagyobb részének becsületére válik e munkában való aktív részvétel. De nehéz lenne megszámlálni, milyen lehetőségek vannak nevelőinknek arra, hogy a szükséges politikai harc gyakorlatot megszerezzék. Mégis, a politikai tevékenységet a rábízott gyerekek kommunista szellemű nevelésében végezheti, és elsősorban ott végezze. A legszorosabban ez függ össze munkájával, ez egészíti ki iskolai nevelő tevékenységét. Ez tehát a pedagógus „szakmai” felkészültségének egyik alapeleme.

Elengedhetetlenül fontos továbbá a lélektani, pedagógiai, didaktikai jártasság, készség is. Emberi jellemet kell formálnia. Ebben a munkában a legkisebb selejt is nagy veszteség, s ezért a diletantizmus megengedhetetlen. Elemezni kell tudnia lélektanilag, rendelkeznie kell azzal a képességgel, hogy emberek lelki rezdüléseit, azok okait is észrevegye, tudja, melyik ember melyik jellemvonásának kialakításán munkálkodik. Tudja megtalálni azt a módszert, amellyel alakíthat az illető jellemén. E jellemformáló munkában tudja felhasználni szaktárgyát, s esetleg más irányú képzettségét is.

Ilyen értelemben tehát a pedagógusképzésben a nevelők ideológiai, politikai, pedagógiai képzése a legalapvetőbb. Íme, ez jelenti tulajdonképpen a pedagógus szakmai képzettségét. Más magas szinten elsajátított szaktárgyak elengedhetetlen eszközei a nevelőmunkának. Bár a szaktárgyaknak az ember össz-személyiségjegyeinek kialakításában dialektikus szerepük van: egy tárgy ismeretét nyújtják, s ezzel egy személyiségjegyet alakítanak. Ugyanakkor hatnak az ember egész személyiségére, sőt épp a tárggyal talán szoros összefüggésben nem álló jellemvonásokat is alakíthatnak ki, vagy segítik kifejlődésüket.

Nem a szaktárgyak lebecsüléséről van tehát szó. Arról sem beszélünk, hogy tantárgyak közötti rangsorolást állítsunk fel. Azt azonban látnunk kell, hogy ezek összehangolását, nevelőhatásukat az ember bonyolult szerkezetű személyiségének kialakításában csak az a nevelő tudja gyümölcsozttetni, aki elsősorban a marxista filozófia és pedagógia elméletével és gyakorlatával rendelkezik. Két fő nevelési mód van az iskolában: iskolai és mozgalmi — a fentebb körvonalazott adottságokkal. A nevelő pedagógiai felkészültségébe beletartozik, hogy mindkét módszer birtokosa legyen, egyaránt járatos legyen mindkét területen. *Igy az iskolai és mozgalmi nevelés elméletének és gyakorlatának egyenlő mértékű, alapos ismerete a nevelő számára egyszerűen szakmai kérdés.*

Szocialista nevelésünk feladataiból fakad, hogy azok más fontos nevelési tényezőket figyelembevéve — csak az iskola és a mozgalom együttes igénybevételével hajthatók végre. Ma már senki sem tudja az iskolát úgy elképzelni, hogy abban ifjúsági szervezet ne működjék. Egyes nevelési területek el sem képzelhetők mozgalmi közösség nélkül. A közösségi nevelés alapját szinte teljes egészében a mozgalmi közösségek adják. De felhozhatjuk a hazafiságra, a proletárinternacionalizmusra nevelést is. Ma már például az ezekre való nevelés az iskolában a gyerekek mozgalmi gyakorlata nélkül: az aktív hazaszeretetre nevelés: fásítás, társadalmi munkák, túrák, kirándulások, levelezések, csereakciók stb. nélkül üres fecsegésnek, szólamoknak tűnik. Látnia kell minden nevelőnek, hogy a mozgalom az iskolában az órákon, más egyéb foglalkozásokon megszerzett jellemvonások gyakorlásának „gyakorlótere” [7]. Olyan lehetőség ez, amelyet felelőtlenység lenne elmulasztani. De tudnia kell a nevelőnek e gyakorlótéren a gyakorlatokat is vezetni, szervezni, vagyis alkalmazni a mozgalom nevelési stílusát, módszereit.

Mit is értünk mozgalmi módszereken? Minden módszer bizonyos eljárási sablont, s ezzel az eljárás bizonyos fokú leegyszerűsítését is jelenti. Ilyen értelemben vett módszerek az ifjúsági mozgalomban tulajdonképpen nincsenek. A mozgalom legfőbb nevelési módszere: úgy tárni az életet a fiatalok elé, ahogyan az van, a maga bonyolultságával, ellentmondásaival együtt. A mozgalomban legfeljebb — nem „előírt”, „rákényszerített”, hanem a gyermekközösség által elfogadott — vagy alakított — szabályok, hagyományok vannak, amelyek addig érvényesek, amíg alkalmazásuk célszerű, amíg a közösség szívesen követi, amíg nevelő erejük van. A mozgalom mindenféle erőszakolt módszert száműz, mert az béklyót jelenthet. Életeleme éppen a sokszínűség, változatosság, rugalmasság, az új ötletek gyors alkalmazása a mozgalom életének moz-

gásformáiban. Természetesen, vannak módszerek, amelyek speciálisan a mozgalomban alkalmazhatók. Csak egy példát említve erre: az iskola egész napos társadalmi munkáját meg lehet szervezni a hagyományos „hirdetőkönyves” módszerrel is (s esetleg az igazolatlan mulasztások fenyegető árnyékában), de megszervezhető az a mozgalom hangulatos riadóláncával, a szervezet munkatervébe való beiktatással, de elfogadható a követelményrendszer egy pontjának teljesítéseként, összeköthető egy-egy túrával, táborozással, munkaversennyel stb. S mind a munka, mind a nevelés eredményessége szempontjából melyik szervezési mód a hasznosabb?

Ilyen mozgalmi szervezési módokat, nevelési akciókat összegyűjteni, feldolgozni még a következő feladatok közé tartozik, de éppen ezek elcsúsztatása igényli a mozgalmi gyakorlatot, amelyet teljes értékűen könyvből megtanulni nem lehet, csak legfeljebb megérteni. Gyakorlat tudja csak a mozgalmi munka élményeit nyújtani, amelynek következtében gyűlik a nevelő tapasztalata, gazdagodik, élővé válik elméleti felkészültsége.

Mit kell tudnia tehát a nevelőnek az iskola és a mozgalom főbb módszereinek összekapcsolásáról? Melyek azok a területek, ahol a nevelőmunka során minden nevelő minduntalan találkozik a mozgalom problémáival, nevelő szerepével?

„... a mozgalom élete ugyanis nevelői alázatra tanít. Attól kezdve, hogy gimnazista fiatalokat fogadunk el egyenrangú vezetőknek; azon át, hogy a tekintélyelviség csigahéját a mozgalmi munkában le kell vetnünk; odáig, hogy a színes, dinamikussá erősödött rajélet sodrában néha nagyon nem törődnek velünk — minden a relativitásra, az eszközök körülményektől függő hasznosságára, az ébredező gyermeki önállóság csapdáira, illúziók és sztereotípiák veszélyességére figyelmeztet...”
„... a kellő időben alkalmazott személytelenség szükségéről van szó, arról, hogy meg kell tanulni a közvetett irányítást” [8]. Számoljon a nevelő azzal, hogy számára vezetőszerpe csak e s z k ö z, amelyet alkalmas pillanatban s módon át kell adnia a közösségnek, azt csökkenteni vagy növelni kell a szükség és lehetőség szerint. A gyermekszervezet képtelen saját közösségének vezetőit „kitermelni” — eltérően a felnőtt közösségtől. Bár a KISZ-szervezetben a fiatalok saját vezetőiket megfelelően meg tudják választani, meg tudják tervezni programjukat, meghatározni perspektíváikat. A gyermekszervezetben azonban szükséges a felnőtt vezető irányítása. Ezért szűnt meg az 1956-ig működő, csak gyermekekből álló csapattanács, s most a felnőttekből álló csapatvezetőség irányítja a csapat munkáját, de csak azért, hogy tapasztalatot, segítséget adjon a gyerekeknek, ugyanakkor a legnagyobb mértékben törekedjék öntevékenységük kibontakoztatására, s ennek megtörténekor vonuljon vissza, s mindaddig a közösség egyenrangú, tapasztaltabb tagjaként dolgozzon, míg nem szükséges vezetőszerpét ismét „megragadni”. Nos: a nevelőközpontú tanítási órán tudja a nevelő közvetlenül vezetni a tanítást, a mozgalom életében engedje a gyereket előtérbe, s ő közvetve irányítsa.

Fontos vonása pedagógiai gyakorlatunknak, hogy „... az úttörő-

mozgalom demokratizmusa bevonult az osztályfőnöki órák érdemi részébe...” [9]. Az *osztályfőnöki óra* az egyik legfontosabb terület a mozgalom és az iskola nevelőmunkájának összekapcsolására. Azokra az osztályfőnöki órákra gondolunk, ahol tényleg nevelési problémákkal foglalkoznak, s az ötven perc nem az unalmas statisztikai kérdések tárgyalásával telik el. Különösen eredményes itt a nevelőmunka akkor, ha az osztályfőnök egyben ifjúsági vezető is. Például az általános iskolában rajzvezető [10]. Nagy pedagógiai érzékenység kell az osztályfőnöknek, de minden nevelőnek ahhoz, hogy az órán tudjon — a helyzetnek megfelelően — két minőségben is jelen lenni. Bizonyos kérdésekben és módon tanár, más kérdésekben és módon mozgalmi vezető.

Szakmai kérdés a pedagógus számára az ifjúvezetők és gyermek-aktivisták munkájának a nevelésben való hasznosítása. Az ifjúvezetők olyan KISZ-es korú fiatalok, akik a KISZ-szervezet megbízásából önként vállalnak a csapatban vezetői munkát. Pedagógiailag képzetlenek, de fiatalságuk, lelkesedésük, mozgalmi tapasztalatuk az, ami a gyerekek nevelésében az egyik legnagyobb értéket jelenti. Magukkal vitték az úttörőélet szép élményeit, ezt színesítették, tartalmazították a KISZ-szervezetben, s mindezt most visszahozzák a gyerekek közé.

Az ügyes nevelő ezt a lehetőséget felhasználja: megbízatást ad a KISZ-es vezetőnek, s megismerés alapján fokozatosan serkenti annak önálló vezetői munkáját. Kissé kartársként kezeli, „megbeszél” vele nevelési problémákat, egyénekét, közösségeit, igényli segítségét, igyekszik őt bevonni a megoldás közös keresésébe. Igyekszik a munkát úgy végezni és végeztetni, hogy az ifi ne utasításnak, a nevelő elképzelésének szolgálai végrehajtásaként értelmezze munkáját, hanem mer önálló munkát is rábízni, keresi, kutatja ötleteit, azokat tanácsokkal segíti, egyengeti azok helyes megvalósítását; s mindezekhez hozzátevé az itt nem elemezhető, de a mindennapi élet adta lehetőséget, az emberi kapcsolatok ezernyi segítő lehetőségét; engedi őt a jó vezetői munkasiker érzéséhez jutni. Ebben a szervezetben szép számmal lesznek, komolyan fognak dolgozni, s évekig kitartanak az ifjúvezetők. Munkájuk nyoma a gyerekek hangulatán, munkáján, az egész közösség szellemén fog meglátszani: mozgékony. ötletekben gazdag, vidám, komoly nevelési eredményeket elérő közösség lesz. Erre pedig leendő nevelőinket meg kell tanítani. A tapasztalat azt mutatja, hogy nevelőink gyakorlatában nem egészen magától értetődő kérdés ez. Ifjúsági mozgalmi szerveink évek óta dolgoznak az ifjúvezetők foglalkoztatásának megoldásán, és mégis nehezen tudunk előbbre jutni. Amilyen érthető, világos az ifjúvezetők munkájának hasznossága, olyan nehezen tudja sok nevelőnk, úttörővezetőnk megtalálni a helyes stílust, az ifjúvezetőkkel való együttműködés módját. Vagy túlbecsüli képességüket, s akkor teljes önállóságot, s ezzel felelősséget ruház rájuk, anélkül, hogy rendszeres tanáccsal látná el őket. Vagy túlságosan lebecsüli értéküket, és „unalmas”, „gyenge” beosztásba helyezi őket (18—20 éves fiatal például őrsvezetőnek), minduntalan csak utasításokat hajtat végre velük. Mindkét esetben érthető, ha az ifjúvezetők „nem találnak fantáziát” vezetői munkájukban, s lassan elmaradoznak az úttörőcsapattól. A velük való foglalkozás, he-

lyesebben az úttörők közötti foglalkoztatásuk módszertanát tehát nem elég csak nevelőink ösztönösségére bízni, meg kell őket erre tanítani.

Ugyancsak így vetődik fel *a gyermekvezetők irányításának, munkájának, gyümölcsöztetésének kérdése*. Tudjon támaszkodni a nevelő az ifjúsági szervezet önkormányzati szerveire. Az új pedagógus már azzal a szemlélettel is felvértezve menjen az iskolába, hogy érdemes a gyerekekkel is, a gyermekvezetőkkel is (őrsvezetők tanácsa), komolyan, őszintén megvitatni az iskola nevelőmunkájának gondjait, kérdéseit, érdemes javaslataikat rendszeresen figyelembevenni, segítő, szervező munkájukat bekapcsolni — nemcsak a mozgalom, hanem az iskola nevelőmunkájába is. Azzal, hogy nem „leereszkedik” a nevelő, hanem magához emeli a mozgalom aktivistáit, s ha nem is képzettségben, de jóindulat, jószándék, úgyszóval tenniakarás szempontjából magával egyenrangúnak tekinti őket, ilyen légkörben komolyan kér tanácsot, a jó javaslatokat hasznosíttatja iskolai és mozgalmi szinten egyaránt — lényegében saját nevelési eszközeinek számát növelte: erős, lelkes hadsereget szervezett az iskolában a nevelőmunka számára. A nevelőmunkába így bevont gyerekek szinte szárnyakat kapnak, magukénak érzik az iskola egész közösségét, a nevelés egész ügyét, s a nevelő elgondolásainak, intézkedéseinek lelkes agitátoraivá, szervezőivé válnak a gyerekek között. A gyerekek nevelésben való érdekeltté tételének e formája most van kialakulóban iskoláinkban. A legjobb pedagógiai érzékű nevelőink bátran hozzáfogtak ennek alkalmazásához. Az iskolai és mozgalmi munka szinte robbanásszerűen színvonalasodott azokban az iskolákban, ahol a nevelők — beleértve az igazgatót is — rendszeresen komolyan megbeszélték a gyermekaktivistákkal a legszükségesebb nevelési problémákat. Melegebb, közvetlenebb légkör alakult ki az iskolában, közvetlenebb viszony a gyerekek és gyerekek, a nevelők és gyerekek között, javult a tanulmányi munka, a fegyelem, könnyebbé vált a nevelők munkája [11].

Értenie kell a nevelőnek *a különböző rendezvények: ünnepélyek, műsoros estek stb. megszervezéséhez, ezekben a gyerekek dolgoztatásához*. Közismert, hogy ezt lehet nagyon siváran: parancssal, utasítással is végezni. Mennyivel szebb és eredményesebb, ha a gyerekek közös lelkesedésére alapoz a nevelő. Tudnia kell a feladatokat ügyesen motiválni, vonzó, lelkesítő formában megadni; minden esetben számolni a lélektani, fiziológiai, pedagógiai és egyéb feltételekkel.

Néhány olyan nevelői szakmai tudnivaló került megemlítésre, amely a hagyományos pedagógiában eddig nem, vagy nem ilyen összefüggésben szerepelt, legfeljebb a nevelélmélet, vagy didaktika perifériáin találkozhatott vele a nevelőjelölt. Az élet pedig, a mindennapos nevelőmunka következetesen és könyörtelenül nevelőink elé állítja ezek megoldását. Az ezekben, s a még itt nem említett ezernyi más mozgalmi problémában való jártasság nem jelenti-e a nevelők képzettségének szerves részét? Bár mozgalmi szervezetben és körülmények között végezzük e munkákat, mégis nem tartoznak-e ezek szorosan a nevelői tevékenység körébe? E kevésszámú illusztráció után is megállapíthatjuk, hogy a mai pedagógus tulajdonképpen „szakmai” felkészültségét az ideológiai, pedagógiai, politikai kérdésekben való elméleti és gyakorlati

jártasság jelenti. *A mai nevelő olyan pedagógus, aki egyben — s ne tűnjön dagályosnak a kifejezés — mai értelemben vett hivatásos forradalmár, mozgalmi vezető is. S ebben a munkában másirányú magasfokú képzettsége: szaktárgya, elengedhetetlen, alapvető eszköz.*

A pedagógusképző intézmények eddigi felkészítési munkáiban az iskolai keretekre támaszkodó képzés dominál. Ez természetesen, összefügg a pedagógiai elmélet és gyakorlat fejlődésével. Ahogyan pedagógiai irodalmunk lényegében „kóstolgatta” eddig a mozgalom iskolai szerepét, de teljes értékű és átfogó, a kettőt összehangoló elmélet nem alakult ki, ennek megfelelően a pedagógusképzés szemléletében, módjában is tükröződött a csak iskolai, de szaktárgy-szemponthuság. A nevelélmélet tárgyaiban is külön részként, „bővítményként” szerepelt az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája. Nem tükrözik ma sem a nevelélméleti tárgyak, hogy a szocialista nevelésnek nem *kettő*, hanem *egy* elmélete van, amely egyszerre, — s nem mechanikus egymásmellettségben, hanem dialektikus összefüggésben — feltételezi és tárgyalja az iskola és az ifjúsági mozgalom nevelési kérdéseit. A hagyományos pedagógia egy-egy területének is van önálló irodalma, mégis egy elmélet fogja össze valamennyi nevelési területet. Kötetekre menő irodalom foglalkozik például a közösségi neveléssel, a politechnikai képzési kérdésekkel, az erkölcsi nevelés problémáival stb. Az általános nevelélmélet ezeket együtt, szoros összefüggésben részletezi. Az ifjúsági mozgalom is szerves, tudományosan megalapozott része a szocialista pedagógiának. Csak legfeljebb még nem történt meg hivatalosan a szocialista magyar pedagógia olyan átfogó feldolgozása, amely a nevelélméleti kérdésekben a megfelelő helyen és módon tárgyalná a mozgalom kérdéseit is. S a l a m o n Z o l t á n elvtárs helyesen mutat rá az eddigi kísérletek eredményeire, fogyatékosságaira, amelyekkel pedagógiai tankönyvíróink törekedtek a mozgalmi nevelést a pedagógia elméletében a helyére tenni [12]. Perspektívikusan azonban a nevelés egészére vonatkozóan — anélkül, hogy az iskola és a mozgalom szervezeti önállóságát megsértenénk, valamiféle összeolvasztását szorgalmaznánk — „... létrejön egy pedagógiai szintézis, amelyet nem nevezünk majd megkülönböztetésül makarenkoi pedagógiának, hanem egyszerűen marxista pedagógiának” [13].

**

1957 óta komoly kísérletezések történtek pedagógusképzésünkben a mozgalommal kapcsolatos ismeretek nyújtását illetően. Az igényt, történetesen, hogy az iskolába kerülő új nevelők ifjúsági mozgalmi jártassággal is rendelkezzenek, a gyakorlat vetette fel. Sok jóindulat, kezdeményezés nyilvánult meg ebben elsősorban mozgalmi, de állami és tudományos szervek részéről is. A képzés formájának eddig sokféle variációja előfordult. Meg kellett tenni ezt az utat, hogy most már szerepének megfelelően tudjunk vele foglalkozni.

A tulajdonképpeni mozgalmi vezetőképzést a mozgalom vezetőképzési rendszere biztosítja nevelőink számára. Évente több száz gyakorló pedagógus vesz részt mozgalmi képzésben a KISZ- és az úttörőszervek

iskoláin, tanfolyamain, vezetőképző táboraiban. Bármennyire magasfokú, marxista—leninista ideológiájú, pedagógiailag megalapozott elméleti és gyakorlati képzést nyújtanak e tanfolyamok nevelőink számára, mégis főleg hiányt, szükségét pótolnak, „tatarozó” jellegűek. Éppen ezért van szükség az ilyen tanfolyamokra, hogy egyrészt mozgalmi vonatkozásban a pedagógusképzés során kellően meg nem szerzett jártasságot pótolják, másrészt biztosítsák a mozgalom fejlődésével való együtt-haladást. Jelenlegi nevelési feladataink azt követelik, hogy új pedagógusaink eleve úgy fogjanak nevelői munkájukhoz, hogy rendelkeznek a szükséges pedagógiai, mozgalmi felkészültséggel, ne a „tatarozásra” legyen szükség, hanem csak a fejlődéssel való lépéstartás biztosítására. Nem feladata e dolgozatnak az ide vonatkozó rendelkezések ismertetése. Ezek ugyanis világosak, érthetőek. Helyette azt tekintjük végig, hogy a tantárggyal kapcsolatban milyen tennivalóink vannak. Egy téma tehát helyet követel magának a tantárgyak rendszerében, méghozzá olyan helyet, amely a pedagógusképzés minden ágával valamilyen formában kapcsolatban van, a már vázoltak szerint. Nem egy tantárgyról van tehát csupán szó, hanem a nevelői munka szemléletéről, e szemléletnek a leendő nevelőkbe való átültetéséről. Ez a szemlélet akkor lesz teljes és őszinte, ha hallgatóink nem egy, hanem több oktatótól hallják, léptenyomon tapasztalják. Az oktatói kar olyan egységes állásfoglalása kell, amely igenli e szemléletet, s ezzel befolyásolja a hallgatók hozzáállását. Nem felesleges mindezek taglalása? Hiszen tanárképzésünk kommunista szellemben folyik! Tanszékeken belül az oktatók egyéni munkájában, az intézmények szervezésében, a hallgatók életében már régen a szocialista nevelés elvei érvényesülnek! — Nem felesleges. Pedagógiai rendszerünk, elméletünk most az eddiginél sokkal gyorsabban fejlődik, s az előrchaladás a meglévő módszerek további tökéletesítését, újabb nevelési problémák tisztázását sürgeti. Van tökéletesíteni, fejleszténivaló azokban az általános képzési, tanácsadási formákban, amelyek intézményeinkben általánosan, vagy intézményenként speciálisan kifejlődtek. Mert valamennyi intézményben már kialakult egy légkör, munkastílus, amelyet hallgatóink automatikusan magukkal visznek majd abba az iskolába, ahol dolgozni fognak. Megfigyelik tanáraik egyéni magatartását, viselkedését az órán és órán kívüli beszélgetéseken, megfigyelik munkastílusát, gondolkodási módját, s ezekből alakítják ki — természetesen egyéniségüket hozzáadva — saját nevelői stílusukat. Mindenesetre, a nevelői példaadás mozgalmi vonatkozásban is lényeges. Sokszor visszajönnek végzős hallgatóink, hogy tanácsot kérjenek egy-egy nevelési kérdésben. Kialakult szokásnak, hagyományként foghatjuk fel, mint a képzés egyik kiegészítő módját, ami valamennyi intézményben megtörténik. A mozgalmi képzés egyik formájának tekinthetjük a KISZ Segítő Tanári Kabinetet, ahol működik. Az egri Tanárképző Főiskolán már hagyományai vannak. Neve azoknak a főiskolai oktatóknak a csoportját jelöli, akik önként vállaltak a KISZ-alapszervezetekben segítő tevékenységet. Egy-egy KISZ-alapszervezet mellett segítő tanárként dolgozik egy-egy oktató. Idősebb KISZ-tag módján adja át tapasztalatait, igény és szükség szerint ad tanácsokat. A kabinet szorosan együttműködik a

KISZ Végrehajtó Bizottsággal, így minden ifjúsági mozgalmi kérdésben tájékozott. A tapasztalat szerint ez a nevelői segítségi forma a főiskolai hallgatók életkori sajátosságainak, a felsőoktatási módszereknek, körülményeknek megfelel, bevált. Nos, ez egy speciális forma, amely alkalmas arra, hogy mozgalmi tapasztalatot nyújtson leendő nevelőinknek. De tevékenysége csak az intézmény életére, az itteni munkára vonatkozik, és nem szervezett, tervszerű vezetőképzés. Nem ez a feladata. Csak hasznos segítség. Ezen túl egyéni és kollektív beszélgetések során ezernyi alkalom nyílik arra, hogy hallgatóink oktatóiktól, vezetőiktől is mérítsenek mozgalmi tapasztalatokat. Sok olyan oktató van intézményeinkben, aki kommunista ifjúsági mozgalomban dolgozott, vagy jelenleg is tevékenykedik valamilyen mozgalmi területen. Halljanak, tudjanak erről a hallgatók, érezzék, hogy ezt az illető szívesen végzi, ismerjék meg munkáját. Közismert, hogy a felsőoktatásban — szemben például az általános iskolával — a jellemnevelés mellett az oktatás dominál. E kérdés közelebbi vizsgálata helyett állapítsuk meg, hogy ha ez általában így is van, az ideológiai képzettséget sohasem vehetjük befejezettnek, betetőzöttnek. E tekintetben mégiscsak előtérbe helyezzük az oktatás mellett a nevelést. A mozgalmi munka az ideológiai, politikai képzettség gyakorlati részét is jelenti.

Ügyet kell csinálni a mozgalmi gyakorlatból, amely ügynek az intézmények oktatói kara a szószólója kollektíven is, személyenként is. Ez azt jelenti, hogy *hasznos lenne, ha tanszékeink foglalkoztatási témaköre — a tanterv által előírtakon kívül — kiterjedne a mozgalmi vonatkozású tennivalókra is.* A tanszéki rendszer következtében hallgatóink súllyal az illető tanszékek irányítása alatt vannak. A legtöbb aktivizálási lehetőség iskolai, mozgalmi vonatkozásban egyaránt a tanszékek kezében van. Hasznos szokássá válna tehát, s jelentősen növelné a nevelési lehetőségeket, ha tanszékeink még körültekintőbben keresnék meg a nekik megfelelő mozgalmi területet. A tudományos kutatómunkától kezdve, a kulturális tevékenységen át a kisebb rendezvényekig megszámlálhatatlan lehetőség nyílik a tanszékek mozgalmi jellegű nevelésére, mondhatjuk: tapasztalatnyújtó vezető képzésére. A gyakorlat általában már úgyis azt alakította ki, hogy a hallgatók mindennapos mozgalmi munkájának területei egy-egy tanszékre súlypontozódnak. Természetes dolog, hogy például kulturális területen a zenei vonatkozásban a zene tanszék az irányító szerv, az irodalmi ágakban az irodalom tanszéké a vezetőszerp, a mozgáskultúrában a testnevelési tanszék, és így tovább. De valamennyi tanszék ezernyi módját tudja találni annak, hogy közreműködjön a KISZ-munkában, ezzel hallgatóink mozgalmi gyakorlatának formálásában. *Nem idegen területe ez tanszékeinknek, hanem a nevelőképzés szerves része.*

Külön terület van az iskolai és mozgalmi módszerek alkalmazásának megmutatására a különböző *tantárgyakban.* A pedagógiai tárgyakban most már a KISZ és a minisztérium intézkedése nyomán megfelelő helyen van. Persze, eredményes akkor lesz, ha az oktatás folyamatában is a megfelelő módon szerzik meg a hallgatók ez ismereteket, s ez már a pedagógiai tanszékek feladata. Itt is kezdetről van szó: az oktatás

módjának, a pedagógia kérdéseivel való összefüggések tudományos feltárása még sokirányú kutatómunkát igényel a következő időben. Izgalmas témák mutatkoznak azonban a szaktárgyak területén is a tárgy ifjúsági mozgalommal kapcsolatos kérdéseinek feltárását illetően. Mely tárgyakat, milyen módon tudunk alkalmazni a mozgalmi nevelésben? Milyen módon lehet a fiatalok érdeklődését felkelteni a tárgy iránt a mozgalmi keretek között? (ált. iskolában és főiskolán). Miben, mennyiben tud az ifjúsági mozgalom közreműködni a tárgy segítésében? A tantárgy oktatásában hogyan és mennyire alkalmazható a mozgalmi stílus? — és még sorolhatnánk a különböző kérdéseket, mint megannyi feldolgozásra váró témát. Az eddig kialakult gyakorlat szerint a művészeti és sporttárgyak helye, szerepe a legkézenfekvőbb. Legnagyobb részben ezek szerepelnek a mozgalomban, ezek szolgáltatják a különböző kultúr- és sportrendezvények alapját. A többi tantárgy mozgalommal való összefüggésének kimutatása nehezebbnek látszik, de csak azért, mert még nincs kidolgozva. Minden tantárgynak fontos szerepe van a mozgalomban. A gyerekek különböző érdeklődésűek, s a mozgalom többek között arra is hivatott, hogy tagjainak műveltségbeli fejlődését is segítse, módot adjon arra, hogy a kötelező tananyagot kívül is elmélyedhessenek az őket érdeklő tantárgyakban. Csakhogy itt már nem alkalmazhatjuk az iskolai oktató módszereket, ez már önkéntes többletmunka, ezt csak a mozgalom stílusában, szervezeti feltételei között biztosíthatjuk. Lényegében tehát a szakköri munkához jutottunk. Többek között ilyen megfontolások alapján kerültek az iskolai szakkörök az ifjúsági szervezet hatáskörébe. Nagyon egyszerű dolog különbséget tenni óravezetési és szakkörvezetési módszer között, megtalálni a helyes nevelői magatartás módját órán és mozgalmi keretek között, mégis — 1963. évben a bár aránylag kevés számú, az új szakköri rendszernek megfelelő helyes eredmény mellett — mennyi sikertelenség kísérte éppen a mozgalmi jártasság hiánya miatt sok jóindulatú, nagy energiával dolgozó nevelőnket [14]!

A mozgalom irodalmában erre is találunk komoly útmutatást. Mégis szükséges, hogy a szaktárgyakon, azok szakmódszertanain belül komoly helyet kapjanak ez ismeretek. Egyszerűen a szakmódszertan anyagán belül súlyosan kell kezelni az illető tantárgy szakkörvezetési módszertanát, amihez érdemes és hasznos felhasználni a gyakorló nevelők kezében egyébként megtalálható útmutatókat. Ugyanakkor bő terület kínálkozik újabb témák kidolgozására is. Vagyis minden tantárgynál izgalmas és tág kutatási területet jelentene megkeresni és kidolgozni az illető tantárgy mozgalmi vonatkozásait: helyét, alkalmazási lehetőségeit, hasznosságát, részletkérdéseit — meg csak a szakemberek tudják, hány feldolgozandó téma kínálkozik ilyen értelemben is. A fő gondolat a szaktárgyak tanításában mindenesetre az, hogy *tanulja meg a leendő nevelő szaktárgyát a kommunista jellemnevelés szolgálatába állítani, annak alárendelni, s ennek iskolai és mozgalmi stílusát, módszerét egyaránt mesterien tudja alkalmazni.*

Az ifjúsági mozgalommal nevelési szempontból való foglalkozás pedagógusképző intézményeink KISZ-szervezeteire is feladatokat hárít.

Mind az ügy, mind a hallgató szempontjából a KISZ-szervezet lehet a mozgalmi képzés legméltóbb gazdája. Szervezeti adottsága, légköre, tevékenységi formái teszik alkalmassá arra, hogy tagjainak ilyen irányú képzését elősegítse. E tekintetben az intézmények KISZ-szervezeteinek kettős lehetősége van. Egyrészt a hallgatók iskolai mozgalmi munkájának szervezésével, másrészt a mozgalmi vezetői képzés segítségével. Egy munka ez, csak a tevékenységet csoportosíthatjuk két részre. Itt különbséget kell tennünk a felsőoktatási intézmények KISZ-szervezeteinek tevékenységi profiljai között. Az általános feladatok, a KISZ-tagok munkájának segítése, erkölcsi, politikai, szakmai színvonalának emelése stb. mindegyiknél ugyanaz. De a szakmák meghatározzák az illető KISZ-szervezet részletmunkáit: a szakmának megfelelően súlypontosódnak a feladatok. Nincs lehetőség ezt tovább elemezni, de számunkra ebből az következik, hogy *a KISZ-munka a pedagógusképző intézményekben egyben része is a nevelői hivatásra való felkészülésnek*. A hallgatók mozgalmi életének helyes megszervezése mellett a KISZ-munka egyben mozgalmi vezetőképzést: nevelői szakmai képzést is jelent. A feladatok egyszerű, természetes módon való végrehajtása, a különböző ügyek intézése a hallgatók szempontjából: a KISZ-élet élvezete mellett a tudatosság is fontos: mit, miért, hogyan, és miért így végez a KISZ-szervezet, mi a vezető feladata, milyen tapasztalatot szűrjek le belőle? Úgy kell a KISZ-életet az intézményben megszervezni, színessé, elevenné, tartalmassá tenni, hogy egyrészt szívesen dolgozzanak, tartalmas élményeket szerezzenek a KISZ-tagok, másrészt az itteni mozgalmi élet emléke, élménysorozata —, ha közben ez párosul a pedagógiai, politikai tudatossággal — komoly mozgalmi gyakorlatot jelentsen hallgatóink számára. Amikor tehát például társadalmi munkát szervezünk, nemcsak azt kell KISZ-tagjainkkal megérttetni, hogy miért szervezzük ezt az akciót, hanem azt is: hogyan, és miért éppen így? Persze, ez nem mindig csak magyarázatot jelent, hanem hallgatóink, felnőtt emberek lévén képesek ezt megvitatni, ötleteket hozni, és a viták hevében tudatosan egy-egy módszer, eljárás célszerűsége: s ez már a leendő nevelőben egy ismeret megszerzését jelenti. A spontán élményeket a tudatosság színvonalára kell emelni: így lesznek élményeik, tapasztalataik gyümölcsözők nevelői munkájukban. Ez az a többlet, speciális jelleg, ami a pedagógusképző intézmények KISZ-szervezeteire jellemző.

Milyen tennivalói vannak tehát a KISZ-szervezeteknek a mozgalmi képzés segítése érdekében? Az említett kétirányú tevékenységet *indirekt* és *direkt* elnevezéssel illethetnénk. Az indirekt terület fogalmába tartozik mindaz a tevékenység, amelyet a KISZ-szervezet kifejt hallgatóinak nevelése érdekében. Ezt a tevékenységet akkor is kellene végeznie, — mint ahogyan végzik a nem pedagógusképző intézmények KISZ-szervezetei is —, ha nem lenne külön nevelőképzési feladata is. Ennek keretében — a már említett módon a mindennapi KISZ-élet élményeit gyűjtik össze hallgatóink, és a lehető és kellő tudatosítással raktározzák az egyéb nevelési ismereteik közé. Mégis meg kell néhány dolgot említeni, amelyek intézményeink KISZ-életében éppen e szempontból különös hangsúlyt nyernek. A KISZ Szervezeti Szabályzata ugyan pontosan

meghatározza a mozgalmi munka körülményeit, munkastílusát, módszerét, tehát az annak alapján való működés egyszerűen természetes, mindenütt így kell történnie. De különösen fontos annak pontos betartása a pedagógusképző intézmények KISZ-szervezeteiben. Tehát szervezeti, munkaprogrambeli, munkastílusbeli precizitásról van szó elsősorban. Kezdve attól, hogy az intézmény KISZ-szervezetének szervezeti felépítése megfelelő legyen, vagyis a választások, vezetőszervek létrehozása a teljes demokratikus centralizmus elvén történjen mind a tagság bizalma, mind a választott vezetők magabiztossága szempontjából; azon át, hogy a szervezet munkaprogramja politikai, pedagógiai szempontból egyaránt tartalmaz, mondhatnánk: mintaszerű legyen, végrehajtásában, lehetőleg a tagság minél nagyobb százaléka megbízatásként vegyen részt, hiszen így tud hallgatóink nagy része tényleges mozgalmi tapasztalatot szerezni; egészen addig, hogy a közben kialakítandó teljes bizalom és nyíltság légköre minden KISZ-tag számára lehetővé: természetszerűvé tehesse a vitát, az őszinte kritikát, helyet adjon a kezdeményezések helyes megvalósításának — ime, ezek alakítanak ki indirekt módon hallgatóinkban olyan szokásokat, készségeket, amelyeket nevelői munkájuk során mint átélte, megvitattott, helyesnek talált módon tudnak alkalmazni. Persze, mindez nem független az intézmény egész munkájától, a különböző intézményi szervektől az egyes emberekig. A tanszékek légköre, stílusa, hangneme éppoly befolyással van az intézmény általános légkörére, mint a KISZ-szervezeté. Bizonyos belső melegség, mondhatnánk, családi légkör szükséges intézményeinkbe, hogy hallgatóink ezt vihessék magukkal az iskolába. Nagyvonalakban és sűrített formában összegezve: ezek a leglényegesebb jellemzői a KISZ segítő tevékenységének.

A direkt módszerű segítés formáit — éppen a kezdeti stádium miatt — még csak elképzelnünk, a jelenlegi konkrét feladatokból fakadóan következtetni tudjuk. A legtöbb, amit tehetünk egyelőre, hogy kutatjuk, éber szemmel figyeljük a mozgalmi képzés segítő, fejlesztési lehetőségeit — a KISZ keretein belül. Néhány tapasztalat áll rendelkezésünkre csupán. Az egyik az, hogy e tantárgyhoz nem elég csak miniszteri utasítás, nem elég csak előírni hallgatóink számára, mint pl. — a pedagógián belül maradván — a logika, vagy neveléstörténet, tehát csak értelmi követelményekkel rendelkező tantárgyakkal. Az ifjúsági mozgalom tárgya több oldalról követeli a hallgatók hozzáállását: értelmileg, érzelmileg, akaratilag stb., tehát komplex módon kell őket bevonni. Gyakorló nevelőinknél is kevés az „előírás”, a „beosztás”, a mozgalmi munka végzésére éppen a munka természeténél fogva: sokkal több lelkesedés, szív, áldozatvállalás, leleményesség, a bonyolult nevelési helyzetek gyors áttekintésére való képesség szükséges. Ezért mind gyakorló nevelőinknél, mind hallgatóinknál szükséges, szinte döntő jelentőségű az agitációs és propagandamunka. A KISZ-szervezet egyik leglényegesebb feladata tehát az, hogy megfelelő propagandával „hangolja rá” a hallgatókat e tantárgyra. Három éve már, hogy a nyári szünidőben hallgatóink Csillebércen vesznek részt mozgalmi kiképzésben. Nem véletlen, hogy évről évre emelkedik ott a kiképzés színvonala, értsük így: hallgatóink részvételének színvonala, hiszen az onnan visszajövő hallgatók a követke-

zóknek spontán „propagandistái”. Az itthoni előkészítés — propaganda — meghozza a maga gyümölcsét: felkészülten, vidáman, aktívan vesznek részt a kiképzésben. De ilyen, vagy még erősebb propagandát igényel a KISZ részéről az évközi kiképző munka — tanár- és tanítóképző intézményekben főleg — az úttörővezetői gyakorlat. Csillebérc, a nyár, a tábori élet színes elevevénye önmagában is vonzza hallgatóinkat, még akkor is, ha miatta más nyári programról kell lemondani. Az évközi szürke hétköznapiak, a megsűrűsödő iskolai és egyéb gondok hamarabb szedik kedvét hallgatóinknak, tehát itthon van nagyobb szükség propagandára.

Szoros kapcsolatot kell tartania a KISZ-nek a Neveléstudományi Tanszékkel, hiszen a tantárgyat a KISZ-munkával összefüggésben kell látni, tárni hallgatóink elé. Együttműködést igényel a tanszék és a KISZ között a Módszertani Kabinet munkája is. A kabinetnek olyan hallgatók a munkatársai, akik mélyebben, kutató jelleggel foglalkoznak a mozgalom kérdéseivel. A KISZ szervezésében működik e kabinet, nyilván a KISZ-nek fontos szervként kell rá gondot viselnie.

*

**

A felvetett problémák az új szemléletű nevelők képzésének szükségességét, a képzés elméleti, módszerbeli előfeltételeit kívánják illusztrálni. Az eddigi tapasztalat szerint hallgatóink kedvvel foglalkoznak az ifjúsági mozgalom kérdéseivel. Gyakorlati foglalkozásaik alkalmával is erről, de legtöbbször rátermettségről, hozzáértésről tesz tanúságot. Értethető is. Nevelői pályára készülnek, több éve alkalmuk van a megfigyelésekre. Nemrég még a gyermekmozgalom tagjai, most KISZ-tagok: élnek a mozgalom életét. Nem idegen terület tehát. Vonzó az is, hogy az ifjúsági vezetői munkában a nevelés valamennyi kérdése szinte minden alkalommal jelen van valamilyen formában, felismerésük örömet, megoldásuk hasznot jelent.

E dolgozat nem tűzhetette feladatául a mozgalom mégcsak néhány kérdésének elemzését sem. Számptalan feldolgozandó téma vár a mozgalom pedagógiájában, amelyek kimunkálása szükséges és sürgős. Alaposan át kell tehát gondolni a pedagógiai tárgyakat, valamennyi szakmódszertant, s kimutatni, hol, milyen összefüggés van a mozgalmi neveléssel. Óriási kutatási terület nyílik itt. Megéri a fáradságot, mert nevelőmunkánk eredményességéhez vezet: nemcsak pedagógusképzésünk gazdagodik egy színfolttal, hanem új nevelőink munkája nyomán iskoláink nevelőmunkája lesz tartalmasabb.

J E G Y Z E T

- [1] A KISZ K. B. Irányelvei a Magyar Úttörők Szövetségének munkájára és a KISZ feladataira. 1961. május 25.
- [2] Svéd László: Utat tör az ifjú sereg. Kossuth, 1962. 3. o.
- [3] Ágoston Gy.: A közösségi nevelés és az úttörőmozgalom. TK. Kiad. Szoc. nev. Könyvt. 53. sz. 1952.

- [4] Dobos László: A cserkészlet kritikája a hazai pedagógiai sajtóban (1912—1917 között). Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Tk. Kiadó, Bp. 1960.
- [5] Szirmai Györgyné: A magyar úttörőszervezet története. Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. II. OPI, Bp. 1962.
- [6] Bara János: Az úttörőcsapatok a szocialista gyermekközösségek kialakításáért. Úv. Kiskönyvt. I. Ifj. Lapk. V. Bp.
- [7] Uo.
- [8] Kronstein Gábor: Közösségi követelmény, közösségi elbírálás. Köznevelés, 1963. I. 8. 20. o.
- [9] Uo.
- [10] Rakó József: Az osztályfőnök és az úttörőraj. Köznevelés, 1963. II. 22. 119. o.
- [11] A Heves megyei Úttörő Elnökség felmérése alapján. 1963.
- [12] Ped. Szemle, 1961. 1. sz.
- [13] Vág Ottó: Ön mit tanácsol, Anton Szemjonovics? Köznevelés, 1963. III. 8. 137. o.
- [14] L: 11.

IRODALOM

- Makarenko: Ped. művek (Kiadatlan tanulmányok és cikkek). Szoc. nev. Könyvt. 55. sz. Tk. Kiad. 1952.
 Vál. Ped. tanulmányok. Új Magyar Könyvkiadó. NV. MSZT. Bp. 1950.
- Péter Mária: Pedagógiai tapasztalatok az úttörőmunkában. Ped. Szemle, 1963. 4.
- Fazekas S.-né: KISZ-tagjaink az önálló munkavégzés útján. (Acta universitatis Debreceniensis de Ludovico Kossuth nominatae. Tk. K. Bp. 1963.)
- Az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája. Ifj. Lapk. V. Bp. 1963.
- Nagy J.-né: Az úttörőcsapat-gárda választásának pedagógiai feltételei. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Tk. Kiadó. Bp. 1960.
- Nevelési Terv.